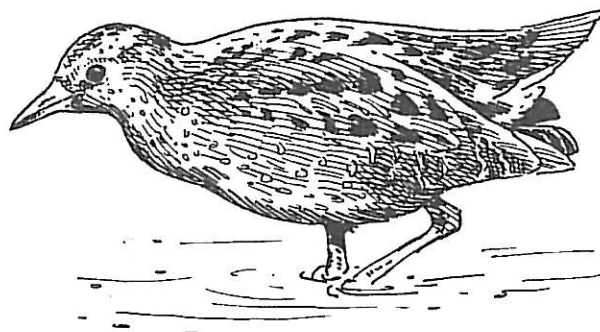

Myrrikse *Porzana porzana*

Global utbredelse

Myrrikse er en monotypisk, palearktisk art som hekker over det meste av Europa, inklusive England, med nordgrense gjennom Sør-Fennoskandia og Russland til ca. 64°N. Den er utbredt i Asia øst til Jenisei sørvest i Sibir og NV-Mongolia, og sør til Svartehavet og Kaspiahavet.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I dette århundret er det funnet kun 2 myrrikseire i Norge, i 1954 (Vestfold) og 1960 (Nord-Trøndelag). Men arten registreres årlig spredt og uregelmessig nord til Nordland, særlig i kyststrøkene. Den hekker nok fra tid til annen i de fleste fylkene.

Forekomsten i Østfold er ustabil, men årlig, og individer kan påtreffes over hele fylket (Viker 1990). I Oslo og Akershus er 18 sommerfunn kjent i vårt århundre. Myrrikse er i Hedmark hørt spillende ved 6 anledninger i forskjellige kommuner i perioden mai-august 1972-92. Fram til og med 1992 foreligger drøyt 10 funn i Oppland, men flere av dem er gamle. Buskerud har omkring 10 sommerobservasjoner siden 1977, blant annet fra Hole, Røyken og Lier. I Vestfold er enkeltindivider påtruffet i hekketiden i 8 av årene mellom 1968 og 1987, noen år på flere lokaliteter (Stokland & Omland 1990). Arten er sett år om annet i Borrevannet, Borre siden 1984; i juni 1992 svarte ei myrrikse på avspilt lyd uten at den var sett eller hørt på forhånd (K. Johannessen pers. medd.).

Fra Telemark er 4 observasjoner i mai og juni kjent fra 1980-tallet. Av disse er 2 fra Børsesjø i Skien, og 5 sommerfunn finnes fra samme sted i 1970-årene. I Øystad, Aust-Agder spilte ett ind. 6.-7.7.1989. I Vest-Agder foreligger ca. 25 sommerfunn siden 1977. De aller fleste er fra Lista, der minst 7 spillende ind. ble registrert 23.5.1983 (T.B. Vestøl pers. medd.). I Rogaland, særlig på Jæren, er myrrikse en årvisst, men fåtallig sommergjest med opptil 10 spillende ind. (Carlsson 1988 og pers. medd.).

Ved en potensiell hekkebiotop på Flesland i Hordaland ble flere ind. observert i hekketiden fra 1960-tallet og fram til lokaliteten ble rasert i 1976. I Bømlo er myrrikse hørt på 1990-tallet (R. Voie pers. medd.). Ytterligere 4 juni-observasjoner fra Hordaland er kjent. I Sogn og Fjordane er mulig (i Flora 1974) og sannsynlig (i Brëmanger 1978) hekking rapportert. Myklebustvatnet i Herøy, Møre og Romsdal har i perioden 1970-92 årlig hatt 1-3 spillende ind., og totalt 5-10 par hekker trolig på egnede kystlokaliteter i fylket (A.O. Folkestad pers. medd.). Spill er hørt i Sør-Trøndelag de senere år (Ø.R. Størkersen pers. medd.). Ett ind. spilte hele sommeren på Taura, Nord-Trøndelag i 1990, og både sommeren 1976, -88 og -89 ble arten hørt på Nærøy (P.I. Værnesbranden pers. medd.). Fra Nordland foreligger observasjon av spillende ind. fra Rana (1978), Vestvågøy (1984) og Vega (1989), samt 2 spillende ind. på Herøy i 1972 (A.O. Folkestad pers. medd.), samt i 1990 og -91 (P.G. Thingstad pers. medd.). I Troms er arten ikke sett i nyere tid, og den er aldri registrert i Finnmark.

Myrrikse velger næringsrike myrer, sumper og småtjern, tett bevokst med starr og sneller framfor høy takrørvegetasjon. Den opptre vanligvis ikke i brakk-

vann, men unntak er kjent i Norge. Arten er sårbar for biotoputtørking slik at større og stabile våtmarker foretrekkes, men store åpne vannflater unngås.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Den norske hekkebestanden av myrrikse er i størrelsesorden 10-100 par. Bestanden svinger sterkt, og enkelte år kan arten opptre nærmest invasjonsartet. Sammen med liten oppdagelsessjans og generelt lave antall medfører dette at estimer blir særdeles usikre.

I stort sett hele Europa var myrrikse relativt tallrik i siste halvdel av forrige århundre, sammenlignet med første halvdel av vårt århundre. Det er uenighet om hvorvidt bestanden har økt de siste årtier. Bestandsestimater fra Sør-Sverige varierer fra 500 par (1976) til 100-200 par (1978). I Danmark finnes nå 50-150 par, etter en mulig økning på 1980-tallet.

Også i Norge var myrrikse trolig vanligere i forrige århundre. Det norske materialet er for lite til å avdekke tydelige endringer i bestanden de senere år. En mild vår vil kunne påvirke etableringen positivt (A.O. Folkestad pers. medd.).

Hekkebiologi

Arten er utvilsomt betydelig oversett på grunn av et nattlig, skjult liv i lite tilgjengelige biotoper. I hekketiden kan den karakteristiske *huitt*-lyden høres opp til 2 km i stille vær, men sangaktiviteten hemmes trolig av regn og kulde. Spillende hanner blir visstnok ofte tause etter pardannelse. Fra Danmark er etablerte par omtalt som nesten lydløse, og det er lignende indikasjoner fra Vestfold og Møre og Romsdal.

Reiret, som er usedvanlig vanskelig å oppdage, plasseres i tett vegetasjon nær eller over vann. Vegetasjonen rundt er ofte trukket over som tak. Det første egget legges fra midt i mai til ut i juni. Fuglen trykker hardt under rugingen, og ungene klekkes asynkront etter omkring tre uker, for så raskt å forlate reiret.

Trekkforhold

Bare drøyt 10 myrrikser er ringmerket i Norge. Fra andre land vet man at arten i august-september trekker i sørvestlig retning mot Middelhavsområdet eller Afrika sør for Sahara, men mye er uvisst. Fuglene returnerer til Norge i april-mai, og de fleste observasjonene er gjort fra begynnelsen av mai til midt i juli, særlig av spillende individer. Over det meste av landet er også eksemplarer observert ellers i året, og en hann spilte i Rogaland 3.2.1991.

Christian Steel og Roald Bengtson

Myrrikse *Porzana porzana*

- 0 ● Konstatert hekking
- 21 ● Sannsynlig hekking
- 21 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

